

Голові спеціалізованої вченої ради К 35.052.24
в Національному університеті
«Львівська політехніка»
д. пед. н., професору
Мукан Наталії Василівні

ВІДГУК

офіційного опонента кандидата педагогічних наук, доцента, доцента кафедри англійської мови технічного спрямування № 2 Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» **Литовченко Ірини Миколаївни** на дисертаційне дослідження **Клонцак Орести Ігорівни** «**Розвиток академічно-громадського навчання студентів у системі університетської освіти США**», поданого на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки

1. Актуальність теми виконаної роботи та зв'язок із планами відповідних галузей науки

Стрімкі й неперервні соціально-економічні зміни, що відбуваються в Україні в контексті інтеграційних та глобалізаційних процесів, вимагають важливих змін у вищій освіті, спрямованих на задоволення не лише потреб економіки у висококваліфікованих фахівцях, а й потреб суспільства у свідомих, активних громадянах, здатних шукати й знаходити шляхи розв'язання реальних суспільних проблем у співпраці з членами громад. Це зумовлює актуальність дослідження проблеми академічно-громадського навчання, яке формує загальнолюдські цінності, розвиває в молодого покоління відчуття суспільної відповідальності та турботи про інших, потребу в активній участі в громадських справах, допомагає підготувати майбутніх фахівців як активних, освічених, зрілих, відповідальних громадян своєї держави, здатних будувати успішне демократичне суспільство.

Нагальна потреба у вдосконаленні національної вищої освіти зумовлює необхідність звернення до передового досвіду інших країн, зокрема Сполучених Штатів Америки, де академічно-громадське навчання має тривалу історію розвитку, набуло значного поширення та стало складовою системи вищої освіти, що сприяє підвищенню ефективності освітнього процесу, якості підготовки майбутніх фахівців різних галузей економіки.

Вивчення досвіду організації академічно-громадського навчання у США стане корисним у розробленні інструментарію для забезпечення поєднання

освітнього процесу із суспільно корисною діяльністю студентів в Україні й тим самим допоможе у підготовці фахівців з високим рівнем професійної компетентності й громадянської свідомості.

Дисертаційне дослідження виконане відповідно до наукової теми кафедри загальної та соціальної педагогіки Львівського національного університету імені Івана Франка «Динаміка сучасних освітніх процесів в Україні та за кордоном: порівняльний аналіз» (державний реєстраційний номер 0113U000879).

2. Найбільш істотні наукові результати, що містяться в дисертації

У рецензованій науковій праці:

– обґрунтовано теоретичні засади розвитку та охарактеризовано психолого-педагогічні особливості академічно-громадського навчання у системі університетської освіти США;

– визначено історико-педагогічні передумови розвитку академічно-громадського навчання; здійснено періодизацію його розвитку; виявлено особливості організації академічно-громадського навчання у системі університетської освіти США на початку ХХІ століття;

– охарактеризовано особливості застосування програм академічно-громадського навчання в сучасній системі університетської освіти досліджуваної країни; розглянуто специфіку підготовки педагогічних кадрів до організації академічно-громадського навчання в закладах вищої освіти США; окреслено можливості використання американського досвіду в системі вищої освіти України.

3. Нові факти, одержані здобувачем

Аналіз теоретичних, методичних і практичних результатів здійсненого Клонцак Орестом Ігорівною наукового пошуку з проблеми теорії та практики розвитку академічно-громадського навчання студентів в умовах університетської освіти США дає підстави стверджувати, що більшість авторських здобутків має наукову новизну.

Найбільш вагомими результатами, що розкривають особистий внесок дисертантки у предмет дослідження, полягають у тому, що: *вперше виявлено* особливості розвитку академічно-громадського навчання студентів у системі університетської освіти США; *обґрунтовано* теоретичні засади розвитку академічно-громадського навчання у системі університетської освіти США, в основу яких покладено філософію прагматизму, критичну педагогіку, експериментальне навчання; конструктивізм, соціальний конструктивізм, постмодернізм; *проаналізовано* історичні та організаційно-педагогічні

аспекти розвитку академічно-громадського навчання в системі університетської освіти США (друга половина XX – початок XXI ст.), що дало змогу здійснити його періодизацію та виокремити чотири періоди: I період (1961 – 1969 рр.) – налагодження співпраці між університетами та громадами міст; II період (1970 – 1983 рр.) – стагнації у розвитку академічно-громадського навчання; III період (1983 – 1993 рр.) – впровадження академічно-громадського навчання як нової стратегії у системі університетської освіти США; IV період (1994 р. – дотепер) – удосконалення системи академічно-громадського навчання в університетах США); *досліджено* шляхи реалізації академічно-громадського навчання у системі університетської освіти США на початку XXI ст.; *окреслено* можливості використання продуктивних ідей американського досвіду організації академічно-громадського навчання у системі вищої освіти України.

Уточнено зміст понять «академічно-громадське навчання», «міжнародне академічно-громадське навчання», «рефлексія».

Подальшого розвитку набули положення щодо організації академічно-громадського навчання у системі університетської освіти; окреслення перспектив удосконалення змісту вищої освіти на підставі творчого застосування американського досвіду.

У науковий обіг введено нові факти, терміни, ідеї, що формують цілісне уявлення про становлення та розвиток академічно-громадського навчання у системі університетської освіти США.

4. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Аналіз дисертаційної праці Клонцак О. І. дає підстави стверджувати, що вона є системним дослідженням теорії та практики академічно-громадського навчання студентів в умовах університетської освіти США. Наукові положення, висновки й рекомендації, отримані дисертанткою, є обґрунтованими й достовірними. Методологічну основу дослідження становлять положення теорії наукового пізнання явищ об'єктивної дійсності; філософські положення про єдність теорії і практики; положення про взаємозалежність освітніх та суспільних процесів; положення про різнобічний та гармонійний розвиток особистості; тенденції розвитку громадянського суспільства.

Автор переконливо обґрунтовує вибір теми дослідження, визначає його об'єкт, предмет, мету й завдання, отримує достовірні й обґрунтовані результати за допомогою комплексу взаємопов'язаних теоретичних та емпіричних методів.

Достовірність наукових положень і висновків дисертантки підтверджується їх достатньою апробацією на науково-практичних конференціях різного рівня та наукових семінарах. Також вони висвітлені в наукових публікаціях здобувача в Україні та закордоном.

Джерельна база ретельно систематизована й свідчить про обізнаність дисертантки з різними видами джерел, у яких розкривається обрана тема. Авторка проаналізувала значний масив документів – нормативно-правових актів, матеріалів періодичних видань, офіційних веб-сайтів університетів і громадських організацій тощо. Заслугове на позитивну оцінку обсяг джерельної бази, яка складається з 265 найменувань, з них 188 – іноземними мовами.

Не викликає сумнівів належний науковий рівень дисертації, що підтверджує володіння здобувачкою теорією досліджуваної проблеми і відповідними методами наукового пошуку. На схвальну оцінку заслугове оформлення роботи та графічне узагальнення її основних результатів.

5. Значення для науки й практики отриманих автором результатів

Дисертаційна робота О. І. Клонцак складає теоретичну й методичну основу для подальших досліджень проблеми розвитку академічно-громадського навчання студентів у системі університетської освіти США. Вважаємо, що перспективними напрямками подальших педагогічних розвідок є вивчення та розробка шляхів інтеграції навчально-пізнавальної та громадської діяльності на прикладах конкретних навчальних дисциплін.

Особлива цінність роботи полягає у виявленні автором конструктивних ідей американського досвіду академічно-громадського навчання студентів у системі університетської освіти США та обґрунтуванні можливих шляхів їх упровадження в системі вищої освіти України.

Результати дослідження впроваджено в освітній процес українських закладів вищої освіти, що підтверджується довідками, поданими в тексті дисертації та автореферату.

6. Рекомендації щодо використання результатів і висновків дисертації

Теоретичні положення, результати й висновки, обґрунтовані в дисертаційному дослідженні О. І. Клонцак та висвітлені в її праці «Реалізація академічно-громадського навчання студентів в університетах США: методичні рекомендації до курсу «Педагогіка вищої школи» можуть бути використані здобувачами вищої освіти у процесі виконання курсових, магістерських і дисертаційних робіт з дослідження різних аспектів системи університетської освіти США; викладачами закладів вищої освіти під час

розробки навчальних курсів з педагогіки, спецкурсів з питань модернізації вищої освіти України, для підготовки підручників, наукових праць та посібників; керівниками структурних підрозділів університетів, працівниками Міністерства освіти і науки України, науково-педагогічними працівниками, зацікавленими у вдосконаленні освітнього процесу.

Дослідження має прогностичний потенціал, зумовлений можливістю здійснення на його основі подальших наукових пошуків у галузі вищої освіти.

7. Оцінка змісту дисертації та її завершеність

Чітка, логічна, науково обґрунтована структура дисертації дає змогу розкрити тему дослідження, досягнути поставлених завдань.

У першому розділі на високу оцінку заслуговує авторський аналіз втілення в процес організації академічно-громадського навчання в університетах Сполучених Штатів Америки головних педагогічних положень, завдань, принципів філософських течій прагматизму, критичної педагогіки, експериментального навчання, конструктивізму, соціального конструктивізму, постмодернізму.

Ретельне дослідження психолого-педагогічних особливостей академічно-громадського навчання у системі університетської освіти США дає підстави дисертантці зробити висновок про те, що, незважаючи на активне посилення інтересу до академічно-громадського навчання у закладах вищої освіти США, ця стратегія ще не цілком інтегрована у навчальний план коледжів та університетів. На основі аналізу досліджень американських науковців О. І. Клонцак визначає організаційні засади академічно-громадського навчання, окреслює його переваги над традиційними підходами до освітнього процесу, виявляє чинники, які гальмують застосування академічно-громадського навчання в межах навчального плану, виокремлює моделі академічно-громадського навчання – системну та процесуальну.

У другому розділі авторка ретельно досліджує історико-педагогічні передумови розвитку академічно-громадського навчання в системі університетської освіти США, робить висновок про те, що визначальну роль у цьому відіграло створення урядового агентства «Корпус миру» в 1961 р. та заснування організації «Громадська діяльність волонтерів Америки» у 1964 р. Дисертантка ретельно аналізує американське законодавство, яке сприяло системному запровадженню програм академічно-громадського навчання в системі формальної університетської освіти США.

Здобутком автора є періодизація розвитку академічно-громадського навчання в системі університетської освіти США, зокрема виокремлення

чотирьох періодів, кожний з яких має свої хронологічні межі та ключові характеристики. Відзначимо вдале графічне узагальнення зазначеної періодизації в таблиці 2.1.

Досліджуючи організаційні особливості академічно-громадського навчання в системі університетської освіти США на поч. XXI ст., О. І. Клонцак характеризує його форми, методи та зміст, показує на прикладах провідних університетів США, як успішно реалізується академічно-громадське навчання в американській системі освіти, робить висновок, що взаємодія університетів і неприбуткових, недержавних, громадських організацій у системі вищої освіти США сприяє підвищенню якісного рівня навчального процесу.

У третьому розділі дисертації з метою виявлення рівня популярності застосування академічно-громадського навчання в університетах США станом на 2017 р. Ореста Ігорівна опрацювала офіційні веб-сайти 307 університетів, що знаходяться в різних територіальних частинах США і виявила, що такі програми активно застосовуються у 270 з них, що становить 88 %. Привертає увагу ретельний аналіз зазначених програм, узагальнення результатів якого дало змогу дисертантці зробити висновок, що особливості організації академічно-громадського навчання відрізняються залежно від університету та специфіки навчальних дисциплін та виокремити деякі спільні риси: спільне складання програм викладачами та представниками громадських організацій відповідно до потреб спільноти та мети, завдань, змісту дисципліни; інтеграція програми академічно-громадського навчання до навчального плану, міждисциплінарна інтеграція тощо.

Нам особливо імponує те, що, аналізуючи різні аспекти досліджуваної проблеми, Ореста Ігорівна наводить значну кількість прикладів. Так, зокрема, в частині роботи, присвяченій вивченню практики поширення міжнародного академічно-громадського навчання, знаходимо приклади Ратгерського університету штату Нью-Джерсі та Університету Флориди, а також цілої низки громадських організацій різних держав, які відіграють вагомую роль у поширенні міжнародних програм академічно-громадського навчання у США.

Надзвичайно важливим у роботі вважаємо здійснений аналіз підготовки кадрів до організації академічно-громадського навчання в системі університетської освіти США, яка реалізується через відповідні програми як загальнонаціонального так і університетського рівнів.

Глибоке теоретичне осмислення й узагальнення автором американського досвіду організації академічно-громадського навчання дало

їй можливість провести певні історичні паралелі з розвитком цілеспрямованої громадської діяльності студентів закладів вищої освіти в Україні, починаючи з XV-XVI ст., та виявити спільні й відмінні риси, які вона наочно узагальнила в таблиці 3.1.

Здобутком і логічним завершенням дисертаційного дослідження є розроблення автором науково-методичних рекомендацій щодо використання американського досвіду організації академічно-громадського навчання у системі вищої освіти в Україні, які вона систематизувала за такими чотирма напрямками: трансформація змісту освіти; підвищення професійної майстерності викладачів; налагодження співпраці між університетами та громадськими організаціями; реформування нормативно-правової бази.

8. Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації

Відзначаючи належний теоретико-методологічний рівень дисертації, позитивно оцінюючи наукове й практичне значення отриманих результатів, зазначимо окремі дискусійні положення, а також висловимо певні зауваження та побажання:

1. З огляду на інформаційну цінність дисертаційного дослідження, належний рівень аналізу зарубіжних наукових досліджень, вважаємо, що доцільно було б систематизувати деякі результати досліджень засобами таблиць чи рисунків, наприклад моделі, методи академічно-громадського навчання в системі університетської освіти США тощо.

2. Вважаємо, що немає чіткої відмінності між назвою параграфу 2.3 «Організація академічно-громадського навчання у системі університетської освіти США на поч. XXI ст.» та назвою розділу 3 «Реалізація академічно-громадського навчання в системі університетської освіти США на поч. XXI ст.».

3. У дисертаційному дослідженні визначено дисципліни, навчальні програми яких передбачають застосування академічно-громадського навчання (медичні дисципліни, соціальна робота, педагогіка, екологія, аграрні дисципліни), а також дисципліни, під час вивчення яких зазвичай не застосовують академічно-громадське навчання (фізичні та біологічні науки, математика, інженерія, комп'ютерні науки, бізнес) (параграф 1.2). На нашу думку, варто було б пояснити та аргументувати таку диференціацію навчальних дисциплін.

4. У дисертаційному дослідженні автор детально аналізує переваги застосування академічно-громадського навчання, а також зазначає труднощі, що виникають у представників громадських організацій у налагодженні співробітництва з університетами (параграф 2.3.2). З нашого погляду, варто

було б глибше проаналізувати також труднощі, які постають перед американськими університетами під час організації такого навчання. Вважаємо, що це було б корисно для українських закладів вищої освіти, які розвивається в цьому напрямі в єдиному освітньому просторі в умовах глобалізації.

5. Заслуговує на схвалення здійснений автором порівняльно-педагогічний аналіз особливостей організації громадської діяльності студентів у США та Україні, а також запропоновані напрями удосконалення змісту вищої освіти в Україні відповідно до вивченого американського досвіду. Проте вважаємо, що у параграфі 3.3 «Можливості використання американського досвіду організації академічно-громадського навчання у системі вищої освіти України» варто було окреслити шляхи запровадження зазначеної стратегії в навчальні програми академічних курсів вітчизняних закладів вищої освіти та запропонувати конкретний приклад у додатках.

6. Дисертаційне дослідження доповнене англійськими додатками, які здебільшого супроводжуються україномовним перекладом. Проте у додатках Е та И відсутній переклад програми навчальної дисципліни «Здоров'я та добробут» з використанням академічно-громадського навчання у Західно-Мічиганському університеті та програми міжнародного академічно-громадського навчання, що пропонує Університет Флориди. Вважаємо, що доцільно було б надати переклади цих додатків також.

7. Хочемо висловити побажання щодо опублікування монографії за матеріалами дисертаційного дослідження, що сприятиме збагаченню порівняльно-педагогічних розвідок.

Висловлені зауваження, побажання й дискусійні положення не заперечують позитивної оцінки наукового рівня дисертаційної праці.

9. Повнота викладення результатів в опублікованих працях

Основний зміст дисертаційної роботи відображено у 26-ти одноосібних працях, у тому числі: 6 статтях у наукових фахових виданнях України, 2 статтях у наукових періодичних виданнях інших держав, 17 працях апробаційного характеру, 1 методичних рекомендаціях.

10. Ідентичність змісту автореферату і основних положень дисертації

Зміст та структура автореферату відображають зміст дисертації та досить повно висвітлюють її основні результати, висновки й рекомендації.

11. Висновок

Аналіз дисертації, автореферату та опублікованих праць дає підстави для висновку про те, що дослідження О.І. Клонцак «Розвиток академічно-громадського навчання студентів у системі університетської освіти США» є завершеним, самостійним науковим дослідженням, яке має наукову новизну, теоретичне й практичне значення. Робота містить науково обґрунтовані результати, які дали змогу автору здійснити цілісний аналіз розвитку академічно-громадського навчання студентів у системі університетської освіти США, виявити конструктивні ідеї досвіду цієї країни та обґрунтувати можливості їх творчого використання у модернізації вітчизняної системи вищої освіти.

За своїм змістом, оформленням, стилем викладу матеріалу та науково-теоретичним рівнем дисертація **Орести Ігорівни Клонцак «Розвиток академічно-громадського навчання студентів у системі університетської освіти США»** відповідає вимогам п. 9; 11 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24.07.2013р., а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки.

Офіційний опонент:

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри англійської мови
технічного спрямування № 2
Національного технічного
університету України
«Київський політехнічний інститут
імені Ігоря Сікорського»

І. М. Литовченко

Підпис Литовченко І. М. засвідчую:
учений секретар
Національного технічного
університету України
«Київський політехнічний інститут
імені Ігоря Сікорського»

А. А. Мельниченко